

DAWRA KULTURALI MAL-PORT IL-KBIR (11)

JOSEPH SERRACINO

Id-dar tal-Gran Mastru fil-Forti Sant'Anglu

Kif jaf kulhadd, ix-Xatt tal-Birgu hu meqjus bħala l-aktar xatt storiku li għandna fil-gzejjer tagħna. Il-palazzi antiki ta' żmien il-kavallieri u l-imħażen li għadhom jeżistu f'dan ix-xatt huma xhieda tal-istorja kbira li għadda minnha dan ix-xatt tul dawn l-aħħar erba' sekli – ħafna u ħafna snin qabel l-ewwel galeri, galjuni u xwieni oħra tal-Ordni kienu jsorgu miegħu.

IX-XATT TAL-BIRGU

Wara r-rebħa l-kbira tal-Assedju l-Kbir (1565) il-kavallieri ddeciedew li jutilizzaw aħjar il-medda ta' dan ix-xatt billi jibnu akkommodazzjonijiet xierqa għall-ammirall u l-kaptani tax-xwieni tagħhom. Ma ninsewx li ma' dan il-moll kienu jsorgu l-galeri u xwieni tal-Ordni. Magħhom ziedu wkoll diversi mħażen, u flok il-binja storika fejn illum għandna l-mużew, fi żmien l-Ordni kien hemm skal kbir bi tliet loġoġ għoljin u msaqqfin għall-bini u l-manutenzjoni tal-galeri u x-xwieni tagħhom. Għalkemm xi wħud minn dawn l-imħażen (ta' Caraffa) u l-palazz tal-general tal-galeri ġew restawrati, jiddispjaċini ma nistax ngħid l-istess għall-oħrajn, għax waqt id-dehra tagħhom minn barra għadha turi l-kobor u l-isbuħija tagħhom, illum jinsabu mitluqin, u mid-dehra ftiit hemm tama li f'qasir żmien jiġu restawrati wkoll.

Il-ħasra hi, (biex ikun għedt kollox), li madwar erba' snin ilu kien beda xi restwar fuq xi wħud minnhom, iżda waqaf kollox ħesrem meta ħabta u sabta għalaq il-Casino di Venezia. Sintendi matul dan ix-xatt, barra l-palazzi tal-kaptani u tal-general tax-xwieni nsibu siti oħra storiċi li se nitkellmu dwarhom.

Interessanti hu l-fatt, li għal ħabta tal-1820 minn dan ix-xatt kienet tgħaddi l-purċissjoni tal-Gimgha Kbir, li kienet tinzel ix-xatt minn taraġ fuq in-naħa ta' Sant'Anglu u titla' mit-taraġ ta' maġenb il-Knisja tal-Karmnu. Meta dan ix-xatt waqa' f'idejn l-Ammiraljat, hu wiegħed lill-Kapitlu tal-Birgu li l-purċissjoni tal-Gimgha l-Kbira setgħet tibqa' tgħaddi mix-xatt.

Meta snin wara l-Ammiraljat ordna li matul ix-xatt jitqiegħdu numru ta' kolonni tal-ħadid u kienu ħadu l-għoli tal-Vara l-Kbira qabel ma saru dawn il-kolonni, meta saqqfuhom, il-purċissjoni ma għaddietx aktar.

IL-HABS TAL-ILSIERA

Dan il-ħabs inbena fl-1532 mill-Gran Mastru l-Isle Adam għall-ilsiera li kienu jaħdmu mal-kavallieri biex jinżammu maqfulin matul il-lejl. Parti minnu kienet riservata għall-iskjavi Misilmin, parti oħra għall-iskjavi Nsara u parti oħra għall-qaddiefa tax-xwieni. Wara l-kongura tal-ilsiera kienu saru ċ-ċelel. F'nofs is-

Seklu Għoxrin, numru kbir ta' familji fogra kienu sabu kenn f'dan il-ħabs, u meta l-Gvern Kolonjali kien ħareġ ordni biex dawn il-familji joħorgu minnhom, kien inqala' ħafna nkwieta sakemm finalment il-gvern tahom xi flus biex dawn ikunu jistgħu jikru bnadi oħra. Fil-gwerra dan il-ħabs kien intlaqat sew bil-bombi u garrab ħsarat kbar.

L-IMHAŻEN TAL-ORDNI

F'dan ix-xatt, maġenb dan il-ħabs, l-Ordni bniet l-imħażen tagħha magħrufin bħala ta' Caraffa fuq l-istess sit fejn qabel kien hemm knisja ddedikata lil Sant'Andrija (1689) patrún tassajjieda. Dawn l-imħażen ġew mibnijin b'gebel tal-qawwi għoljin tliet sulari, bl-ewwel żewġ suluri kienu jintużaw bħala mħażen u t-tielet sular bħala akkommodazzjoni għall-uffiċjali tat-tarzna. Jekk wiehed jagħti titwila lejn dan il-bini maestuż għandu josserva li fuq il-lemin tal-mina li minnha tidhol għall-parkeġġ kbir li hemm taħt fl-istess bini (gdid), hemm speċi ta' armarju mdaqqas b'salib kbir fuqu.

Jingħad li wara din it-tieqa kien hemm niċċa, b'kurċifiss u pittura b'xbihat tal-Madonna u San Gwann u oħra ta' Sant'Andrija bħala turija li fl-istess post kien hemm kappella ddedikata lil dan il-qaddis. Dak kollu li kien fiha ttiehed fil-knisja ta' San Lawrenz.

IL-PALAZZ TAL-AMMIRALL TAX-XWIENI

Dan il-palazz kbir ta' żewġ sulari, imzejjien b'faċċata mill-isbaħ u bi tliet galariji, b'dik ċentrali hi l-akbar waħda fosthom fuq il-bieb il-magġur.

Dan il-bini mibni bejn l-1680 u l-1697 kien jakkommoda fih lill-Ammirall tax-Xwieni tal-Ordni. F'dawn l-aħħar snin kien qiegħed isir xi restawr fih.

IL-PALAZZ TAL-KAPTANI TAX-XWIENI

Palazz ieħor sabiħ imiss ma' dak tal-ammirall tax-xwieni fiż-żmien kien jakkommoda lill-kaptani u l-uffiċjali tax-xwieni. Dan il-palazz garrab ħsarat kbar fit-Tieni Gwerra, u xi parti jiet minnu kienu jintużaw bħala mħażen mill-Ammiraljat meta dan ix-xatt kien jagħmel parti mit-tarzna tal-Inglizi.

IL-PALAZZ TAL-ĠENERAL TAX-XWIENI

Dan il-palazz kbir li jikkonsisti f'żewġ sulari, forsi wkoll l-akbar wiehed f'dan ix-xatt storiku, kien inbena fiż-żmien il-Gran Mastru Adrian de Wignacourt (1680–1697) u kien ir-residenza tal-general tax-xwieni.

Dan il-palazz kien użat ukoll mit-truppi Franciżi fl-1800 qabel dawn ċedew it-tmexxija ta' dawn l-inħawi f'idejn l-Inglizi. Il-militar Ingliż ukoll għamel użu minnu fl-1818, u għal perjodu qasir dan il-bini sar ir-residenza tal-Ammirall.

Kien proprju wara dan il-perjodu li dan il-palazz beda jintuża bħala l-akkommodazzjoni tal-kaptani tal-bastimenti li kienu jidhlu għat-tiswija fil-tarzna. Insibu wkoll li fl-1844 dan il-palazz kien okkupat mill-inġinier William Scamp li kellu f'idejh il-kostruzzjoni tal-Baċir Numru Wiehed ta' Bormla. Fl-2001 dan il-bini storiku, wara restawr kbir li sar fih, ġie konvertit għal Casino bl-isem ta' Casino di Venezia.

Sfortunatament għall-bidu deher li sejjer tajjeb tant, li anke bdiet tinbena lukanda maġenbu. Wara

serqa kbira li saret fih, minn nies armati, dan il-Casino falla u spiċċa biex f'qasir żmien għalaq il-bibien tiegħu.

IL-FRAN TAS-SINJURIJA U T-TEŻOR TAL-ORDNI

Dan il-bini ta' żewġ sulari nbena fl-1545. L-ewwel pjan kien jintuża bħala fran tal-Ordni sakemm ġew trasferiti għall-Belt fl-1570.

Waqt li parti mit-tieni sular kienet tintuża bħala ufficiju tat-Teżor tal-Ordni, il-parti l-oħra kienet tintuża bħala Sail Loft. Fi żmien il-ħakma Ingliża, l-ewwel pjan kien jintuża bħala mahzen, u fih kienu jaħdmu l-qluġh u l-ħtiġijiet kollha konnessi mal-baħar.

Fil-bidu tas-Snin Tmenin, din il-binja kienet tintuża bħala dwana, iżda snin wara reggħet ingħalqet u l-ufficiji tad-dwana reggħu ġew irritornati lejn il-Belt. Meta din il-parti tax-xatt tal-Birgu nġhatat lill-konsorzju Grand Harbour Marina u ġie żviluppat bħala Yacht Marina, din il-binja storika nġhatat lill-privat fejn ġiet żviluppata f'diversi restoranti ta' ċertu klassi.

IL-MUŻEW MARITTIMU

Fl-1840 l-Ammirall Ingliż ta ordni biex jitwaqqgħu t-tliet loġoġ kbar li kienu jgħattu skal li fuqu kienu jinbnew u jissewwew ix-Xwieni tal-Ordni biex min-flokom jinbnew il-fran navali fuq pjanta tal-inġinier William Scamp (1801–1872), li wkoll kien iddisinja l-Kattidral Anglikan tal-Belt Valletta bejn l-1839 u 1844.

Dan il-bini li nbena bejn l-1842 u l-1850 kien jinkludi fih imtiehen tat-dqiq u l-fran għall-produzzjoni tal-ħobż u galettini għall-flotta Ingliża fil-Mediterran. Jingħad li f'dawn il-fran, ta' kuljum kienu jipproduċi madwar 30,000 libra ta' ħobż u galletti.

Waqt it-tluq tal-l-Inglizi, dan il-bini ġie kkonvertit f'Mużew Marittimu – vetrina ta' artefatti (ornamenti, għodda u oġġetti oħra magħmulin mill-bniedem) li għandhom x'jaqsmu mal-baħar, bħall-akbar ankra Rumana fid-dinja, xi kwadri – wħud mill-eksvoto antiki fil-gżira, kwadri tal-pittura ta' battalji tax-xwieni, mudelli ta' xwieni tal-Ordni u opri oħra tal-baħar, kollezzjoni kbira ta' kanuni, il-Pule-na tal-bastiment HMS Hibernia, magna kompluta tal-istim u ħafna u ħafna affarijiet oħra interessanti li jfakkruna fl-istorja marittima tagħna mill-ibagħad żminijiet.

inkomplu f'ħarga oħra